

jó kapcsolatai révén a Bokor szakmai vitái, beszélgetései háttereként szétküldött Bokor levelek stenciles sokszorosítását is viszonylag könnyen meg lehetett oldani a korszakra jellemző cenzúras világban is. A Bokor sikerén felbuzdulva a Kar más szakos fiatal oktatói is szervezkedni kezdtek. Így jött létre a Fiatal Oktatók Klubja, a Fiók, amelynek a szervezői között ugyancsak megtaláltuk őt is.

Mátai Mária kedves, vidám, barátságos személyiségét, de törhetetlen munkakedvét a betegség, a hosszú évtizedeken keresztül fellépő súlyos migrénes rohamok sem törték meg. Emlékezetünkben így őrizzük meg az utókor számára.

Hivatkozott irodalom

- H. BOTTYÁNFY ÉVA – HORVÁTH MÁRIA – KOROMPAY KLÁRA – D. MÁTAI MÁRIA 1981. *Bevezetés az egyetemi nyelvészeti tanulmányokba*. Tankönyvkiadó, Budapest. (Sok utáni nyomással.)
- MÁTAI MÁRIA 2009. E./1. In: KONTRA MIKLÓS – BAKRÓ-NAGY MARIANNE szerk., *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben 2*. A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Szeged. 143–145.
- TNyT. = *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei. II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika. II/2. A kései ómagyar kor. Mondattan. Szöveggrammatika*. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991–1995.

ZELLIGER ERZSÉBET
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Búcsú Kótyuk Istvántól

(1934–2020)

A kárpátaljai magyar tudományosság szegényebb lett: életének 86. évében eltávozott közülünk dr. Kótyuk István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanszékvezető professzora, az MTA külső köztestületi tagja, a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács alapító tagja. Gyászolja a kárpátaljai magyar nyelvésztársadalom, gyászolják kollégái, tanítványai, tisztelői.

Kótyuk István – elismert magyar nyelvész, műfordító, lexikográfus, számos, a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára készült tankönyv szerzője. A szovjet éra nehéz időinek tanúja és részese. Az őszinteség és becsületesség kísérte élete végéig. Évtizedek során a szülőföld tiszteletére, az anyanyelv és a kultúra ápolására nevelte tanítványait.

1934. január 11-én született az akkor Csehszlovákiához tartozó, jelenleg az ukrain Ungvári járás területén található Nagyrát településen. Elemi iskolai tanulmányait helyben végezte. 1949-ben felvételt nyert a Munkácsi Tanítóképzőbe, mely 1950-ig Huszton működött. 1953-ban szerzett elemi iskolai tanítói diplomát, s még ugyanebben az évben az Ungvári Pedagógiai Főiskola magyar nyelvészeti szakán kezdett el tanulni. A pedagógiai főiskolát hamarosan megszüntették, tanulmányait ezért az Ungvári Állami Egyetemen folytatta, ahol 1958-ban szerzett orosz nyelv és irodalom szakos tanári

diplomát. Ezt követően előbb a Kárpáti Igaz Szó szerkesztőségénél, majd pedig a megyei rádiónál tevékenykedett.

1963-ban létrejött az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar nyelvészeti tanszéke, ahol ő magyar nyelv és irodalom szakos tanárként kapott állást. Az itt eltöltött 30 év alatt különböző tárgyakat oktatott: mai magyar nyelvet (morfológia és szintaxis), dialektológiát, a magyar nyelv történeti grammatikáját s a magyar nyelv más speciális kurzusait. Kótyuk István 1994-ig dolgozott az Ungvári Állami Egyetem munkatársaként. 1997-től az akkor újonnan létrehozott II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója, a Nyelvészeti, később Filológiai Tanszék vezetője. Kezdetekben a tanítói szakon, a magyar szak beindítását követően pedig az itt tanuló hallgatók számára oktatott magyar grammatikát.

A múlt század 60-as éveinek a közepén KÓTYUK ISTVÁN az ungi magyar nyelvjárás tanulmányozásával kezdett el foglalkozni. Kutatásai az említett nyelvjárás hangtani, szóképzéstan, alak- és mondattani, valamint stilisztikai sajátosságaira, illetve az ezekben jelentkező keleti szláv hatások vizsgálatára is kiterjedtek. E témakörből írta meg kandidátusi disszertációját is, melyet 1974-ben Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре (Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai) címmel megvédett. Ez, a magyar dialektológia, illetve az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok kutatása szempontjából is igen jelentős munka több évtized elteltével, 2007-ben a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke által került kiadásra. A munkához írt előszavában ZOLTÁN ANDRÁS szerkesztő megjegyzi: „Kótyuk Istvánnak 1974-ben Ungvárt orosz nyelven megvédett kandidátusi disszertációjának a maga korában az adott viszonyok között nem volt esélye arra, hogy megjelenjék nyomtatásban, noha mind témája, mind a feldolgozott anyag mennyisége, valamint a feldolgozás minősége indokoltá tette volna, hogy ne csak néhány egyre halványuló gépiratos példányban álljon a magyar és az ukrán kutatók rendelkezésére, hanem már a maga korában is szervesen beépüljön a két nyelv kapcsolataival foglalkozó szakirodalomba.” A könyv nyelvészeti folyóirataink hasábjain részletes méltatásban részesült (BÁRÁNYNÉ KOMÁRI 2009; GAZDAG 2009; P. LAKATOS 2010).

KÓTYUK ISTVÁN disszertációját magas tudományos színvonal jellemzi, amelyben a szerző az ungi magyar nyelvjárás ukrán és orosz kölcsönszavainak a legmélyebb tudományos elemzését adja. Ő volt az első, aki a kárpátaljai magyar nyelvjárások szókészletét ért keleti szláv (orosz és ukrán) hatást vizsgálva az ungi magyar nyelvjárásokban meghonosodott ukrán és ruszin eredetű kölcsönszavak felgyűjtése révén egy közel háromszáz tételből álló értelmező-etimológiai szótárt hozott létre. A munka számos fontos információt nyújt az ukrán és magyar nyelvtudomány, történelem, etnográfia és földrajz számára egyaránt.

Kótyuk István igen sokrétű tevékenységet folytatott. A tudományos kutatások, az oktatói, szervezői és fordítói munka, a magyar és az ukrán lexikográfia terén elvégzett feladatok csak a legfontosabb eredményei. Több évnyi aktív kutatómunkával járult hozzá az Összkárpáti nyelvatlasz (1989–2003), illetve A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára (melynek szócikkei az Acta Hungarica című folyóiratban is megjelentek) című munkák létrejöttéhez. Különös jelentőséggel bírtak a helyi újságok hasábjain a magyar nyelv és kultúra kapcsán megjelenő tudományos-ismeretterjesztő cikkei, az ukrán, orosz, udmurt és tatár nyelvű szépirodalmi művekből készített magyar nyelvű fordításai. 1982-ben Ungváron látott napvilágot a középiskolások 4–10. osztálya számára készült Magyar helyesírási tanácsadó című munkája. A magyar nyelv használatával, illetve a kárpátaljai

magyar nyelvjárások sajátosságaival foglalkozó írásait az *Anyanyelvünk peremén* (1995) című kötetben gyűjtötte össze.

Kótyuk István a tudományos tevékenység mellett az oktatás területén is komoly munkát folytatott. 1971 óta 16 a Szovjet, illetve később az Ukrán Tudományos és Oktatási Minisztérium által jóváhagyott tankönyvet írt a kárpátaljai magyar iskolák 4–11. osztálya számára, melyek közül néhány már több kiadást is megélt (publikációinak listáját lásd BÁRÁNY–GAZDAG 2016: 149–152). Ennek köszönhetően a kárpátaljai magyar iskolások több nemzedéke a KÓTYUK ISTVÁN által összeállított tankönyvekből sajátíthatta el az anyanyelvére vonatkozó ismereteket. Tagja volt annak a szakmai csoportnak, amely 2005-ben a magyar tannyelvű általános iskolák számára kidolgozta a magyar nyelv, valamint a magyar és világirodalom tantervet. A magyar irodalmi nyelv történetéből és mondattanából készült egyetemi jegyzetei, illetve a magyar grammatikához kapcsolódó feladatgyűjteményei komoly segítséget nyújtanak a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára.

2000-ben a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke KÓTYUK ISTVÁNT kérte fel az UDVARI ISTVÁN szerkesztésében készülő hatkötetes Ukrán–magyar szótári adatbázis (2000–2003), illetve a kétkötetes Magyar–ukrán szótár (2005–2006) főmunkatársául. Ezen kívül a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által kiadott Magyar–ukrán (2006) és Ukrán–magyar (2008, második kiadás 2015) kisszótárak főszerkesztője is KÓTYUK ISTVÁN.

Kótyuk István 2014-ben ünnepelte a 80. születésnapját. A jubileum kapcsán köszöntővel méltatták (BÁRÁNY 2015: 479–482), kollégái és tanítványai a tiszteletére kiadványt jelentettek meg (BEREGSZÁSZI–HIRES-LÁSZLÓ 2014). Az előszó helyett írt köszöntőjükben hangsúlyozták, hogy Kótyuk István évtizedek óta valamennyi kárpátaljai magyar mestere, oktatója, hiszen számos magyarnyelv-tankönyv szerzője, szerkesztője, az anyanyelvi tantervek összeállítója, valamint történelem és földrajz tankönyvek fordítója (i. m. 7).

Kótyuk István munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el: 1993-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozása során elért eredményeiért Csúry Bálint-émlékéremmel és -díjjal jutalmazta. 1997-ben szépirodalmi fordításaiért Fegyir Potusnyak-díjban részesült. 2004-ben Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma Ukrajna kiváló oktatója címmel tüntette ki. 2009-ben a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság a sokoldalú munkásságáért, kutatói, műfordítói és oktatói tevékenységért Arany János Életmű-díjat adományozott Kótyuk Istvánnak. 2019-ben a Kárpátaljai Megyei Tanács és a Megyei Állami Közigazgatási Hivatal Kárpátalja fejlesztéséért díjjal méltatta. A Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács 2016-ban A kiemelkedő tudományos, illetve tudományos-szervezői munkásságért díjjal tüntette ki. 2020. szeptember 23-án a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanévnyitó ünnepségén Tomcsányi Hűségdíjat kapott.

Elmondhatjuk, hogy Kótyuk István életét a magyar nyelv szolgálatának szentelte. Drága Pista bácsi! Az Ön bölcsessége, tudása, kitartása, emberszeretete példaértékű marad számunkra! Megpróbáljuk továbbvinni és ápolni azokat az értékeket, amelyeket Ön létrehozott és mindvégig kiállt mellettük. Hálás szívvel köszönünk mindent!

Hivatkozott irodalom

- BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ERZSÉBET 2009. Kótyuk István, Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai – Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре. *Magyar Nyelvőr* 133: 95–101.
- BÁRÁNY ERZSÉBET [БАРАНЬ, СЛИЗАБЕТА] 2015. До 80-річчя Іштвана Ковтюка. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 60: 479–482.
- BÁRÁNY ERZSÉBET – GAZDAG VILMOS 2016. Kótyuk István – anyanyelvünk jeles szakértője. In: HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA szerk., *Nyelvhasználat, kétnyelvűség. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 2.* Audor-Shark, Ungvár. 137–152.
- BEREGSZÁSI ANIKÓ – HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA szerk. 2014. *Meszelt falakon túl. Születésnap köszöntő kötet Kótyuk István tiszteletére.* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológiai Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport – Hodinka Antal Intézet, Beregszász.
- GAZDAG VILMOS 2009. Jelentés az ukrán–magyar nyelvhatárról. (Ištvan Kovtük, Ukrainskie zaimstvovaniâ v užanskom vengerskom govore / Kótyuk István, Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai. Nyiregyháza, 2007.) *Kisebbségkutatás* 18: 476–481.
- P. LAKATOS ILONA 2010. Kótyuk István, Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре / Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai. *Magyar Nyelv* 106: 227–233.

BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ERZSÉBET – GAZDAG VILMOS
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pusztai Ferenc 80 éves

Pusztai Ferenc, alias Pusztai tanár úr, Feri tanár úr, Feri 2020 október havának 26. napján tölti be 80. életévét. Ő sem siettette a jubiláris nap jövetelét, sőt bizonyára távol is tartotta volna, ha tehetné volna. Mi, „hetvenkedők” mindannyian bizonyára joggal érezzük úgy, mintha felgyorsult volna az idő múlása! Hiszen nem is oly régen volt, hogy a Magyar Nyelvtudományi Társaságban köszöntöttük 2010 novemberében az akkor 70 esztendőes Pusztai Ferencet, kedves kollégánkat, barátunkat, pályatársunkat és sokaknak tisztelt tanárát. Többen is rendszeresen találkoztunk vele az egyetemen A magyar nyelvtörténet kézikönyve fejezeteinek a megbeszélésein. Amikor a könyv megjelent (2018), akkor neki már a szokásos mindennapi közlekedés lehetőségei sajnálatos módon el voltak zárva. Az utóbbi évtized radikális változásokat hozott ugyanis egészségi állapotában. Eljött az az idő, amikor le kellett mondania arról, hogy be-bemenjen az egyetemre, hogy részt vegyen – miként korábban mindig – a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányi és felolvasó ülésein s a tanszéki rendezvényeken. Kényszerűségből az otthon falai közé szorult. A tőle származó „szigetlakó” és „barlanglakó” ily módon bizony szomorú tényt takaró s bizony találó metaforák. Mindennek ellenére a nulla dies sine linea elvének értelmében, dacolva életterének beszűkülésével rendületlenül teszi a dolgát A magyar nyelv nagyszótára munkatársaként. Dolgozik, mert pontosan tudja, hogy az értelmes és szívének kedves foglalatosság, a tudományos munka – a magyar szókészlettel való foglalkozás (meg az olvasás) – terápiát jelent számára. Nem panaszkodik, bár sok oka volna rá. Hogy ez a szomorú állapot milyen belső viaskodással jár, csak ő tudhatja. Felesége elhunytának